

**ВОЛИНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ
ФАКУЛЬТЕТ ІНОЗЕМНОЇ ФІЛОЛОГІЇ**

КАФЕДРА АНГЛІЙСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ

**СИЛАБУС
нормативної навчальної дисципліни**

ВСТУП ДО МОВОЗНАВСТВА

Рівень вищої освіти	перший (бакалаврський)
Галузь знань	01 Освіта/Педагогіка
Спеціальність	014 Середня освіта. (Мова і література (німецька))
Освітньо-професійна програма	Середня освіта. Німецька мова
Форма навчання	денна
Курс	I
Семестр	I

Луцьк 2021

ЗАТВЕРДЖЕНО
Протокол засідання кафедри
англійської філології
№ 1 від 30 серпня 2021 року
Завідувач кафедри

В. А. Ущина

I. Опис навчальної дисципліни

Таблиця 1 (денна форма)

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній рівень	Характеристика навчальної дисципліни
Денна форма навчання	01 Освіта/Педагогіка 014 Середня освіта. (Мова і література (німецька)) Бакалавр	Нормативна
Кількість годин/кредитів 90 год. / 3 кредити		Рік навчання 1
		Семестр 1-ий
		Лекції – 20 год.
		Практичні (семінарські) – 16 год. Консультації – 6 год.
ІНДЗ: <u>немає</u>		Самостійна робота - 48 год.
	Форма контролю: екзамен	
Мова навчання		Українська

II. Інформація про викладача

Прізвище, ім'я та по батькові	Чарікова Ірина Василівна
Науковий ступінь	кандидат філологічних наук
Вчене звання	доцент кафедри англійської філології
Посада	доцент
Контактна інформація	м.т. (066)9624809
	icharikova@vnu.edu.ua,
Дні занять	http://194.44.187.20/cgi-bin/timetable.cgi?n=700
	Очні консультації: в день проведення лекцій / семінарських занять (за попередньою домовленістю). Усі запитання можна надсилати на електронну скриньку, зазначену в силабусі.

III. Опис дисципліни

1. Анотація курсу.

Програма вивчення освітнього компонента «Вступ до мовознавства» належить до нормативних дисциплін навчального плану факультету іноземної філології ВНУ імені Лесі Українки та укладена відповідно до ОПП підготовки бакалавра спеціальності 014 Середня освіта (Мова і література (німецька)). Навчальний курс «Вступ до мовознавства» займає особливе місце в системі дисциплін, що вивчаються на факультетах філологічного профілю у вищих навчальних закладах. Значення цього курсу визначається тим, що в ньому викладаються відомості принципового значення, на яких ґрунтується вивчення будь-якої мовознавчої дисципліни. Він слугує методологічною базою для побудови всіх курсів мовознавчого циклу і ознайомлює студентів з

основними відомостями про мову, важливими поняттями і термінами лінгвістики, з методами дослідження мови і сучасним рівнем розвитку теорії.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є основні аспекти теорії мови: знакова природа, структура мови, взаємозв'язок мови і мислення, співвідношення мови і мовлення, фонологічна, лексико-семантична та граматична системи мови, функціонування та розвиток наукових шкіл світової лінгвістики, характеристика їх основних принципів, методик дослідження й аналіз найважливіших здобутків визначних мовознавців минулого та сучасності. Мовознавство демонструє різні шляхи та методи дослідження мови, встановлює зв'язок між численними способами опису мови, пояснює причини неоднакових інтерпретацій явищ в різних наукових школах і напружає на всіх етапах розвитку мовознавства.

В курсі враховані комунікативні, культурні та психологічні чинники, що сприяють створенню та функціонуванню різних лінгвістичних теорій. Особлива увага приділяється фактору взаємозв'язку та наслідування мовознавчих ідей.

2. Пререквізити/Постреквізити

Курс вступу до мовознавства є фундаментальним навчальним предметом в системі професійної підготовки вчителів-філологів. Курс навчання здійснюється з урахуванням принципу послідовності. При цьому повторення і систематизація матеріалу відбувається з урахуванням отриманих знань з нових тем. Дисципліна є складовою частиною циклу навчальних курсів із загальної теорії мови, тісно взаємодіє з філософією, історією, логікою, соціологією, соціолінгвістикою, етнолінгвістикою, літературознавством, психологією. Сучасне мовознавство – це комплекс численних дисциплін, мовознавство базується на знаннях як з лінгвістичних, так і нелінгвістичних курсів і є узагальнюючою дисципліною, що підвищує лінгвістично-професійний та інтелектуальний рівень майбутнього фахівця.

3. Мета і завдання навчальної дисципліни.

Навчальний курс «Вступ до мовознавства» має на меті засвоєння студентами особливостей не якоїсь конкретної мови, наприклад німецької, англійської чи української, а людської мови взагалі, тобто тих загальних характеристик, які притаманні усьому розмаїттю людських мов. Разом з тим очевидно, що загальні закономірності побудови, функціонування і розвитку мов можна по-справжньому зрозуміти на основі дослідження лише окремих мов. Знання сучасного стану теоретичної лінгвістики необхідне філологу в його безпосередній практичній діяльності, у підвищенні культурного рівня і вдосконалення його методичної майстерності. Без правильного розуміння законів внутрішньої будови, функціонування та історичного розвитку мови у студентів важко сформулювати почуття мови, навчити правильного використання її одиниць, розуміння багатства та краси мови.

Студенти повинні отримати уявлення про те, що лінгвістика – це не проста сукупність знань, а безперервна пізнавальна діяльність, яка потребує

від її учасників високої професійної підготовки. Таким чином, мета курсу - ознайомити студентів з мовознавчими процесами, надати знання про природу, властивості мови, впливи та взаємовпливи різних мов, засвоїти мовознавчі терміни; узагальнити, розширити й поглибити знання з теорії мовознавства, засвоїти методологічний апарат лінгвістичного аналізу.

4. Результати навчання (компетентності).

У процесі вивчення курсу «Вступ до мовознавства» студент повинен оволодіти такими загальними та фаховими компетентностями, як:

ЗК 1. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК 2. Здатність спілкуватися державною мовою (в усній і письмовій формах) на професійному рівні.

ЗК 3. Здатність до вираження національної культурної ідентичності, осмислення історії у контексті розвитку соціальних інституцій та груп, виявлення поваги до багатоманітності й мультикультурності у суспільстві; зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство, техніки і технологій.

ЗК 5. Здатність вчитися, опановувати нові знання й застосовувати їх у практичних ситуаціях, використовуючи інформацію з різних джерел.

ЗК 7. Здатність до абстрактного та критичного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК 9. Здатність до міжособистісної взаємодії, роботи в команді, толерантного та взаємоввіжливого спілкування з представниками інших професійних груп із дотриманням професійної етики.

ЗК 11. Здатність проведення досліджень на належному рівні.

ФК 2. Здатність використовувати в професійній діяльності знання про німецьку та англійську мови як особливу знакову систему, їхню природу, функції, рівні.

ФК 3. Здатність вільно, гнучко й ефективно використовувати мови, що вивчаються, в усній та письмовій формі, у різних жанрових різновидах і регістрах спілкування (офіційному, неофіційному, нейтральному), для розв'язання комунікативних завдань у різних сферах життя.

Зміст та цілі нормативної навчальної дисципліни формують такі програмні результати ОПП «Середня освіта. Німецька мова»:

ПРН 2. Вільно спілкується з професійних питань із фахівцями та нефахівцями (в тому числі представниками інших культур) державною та/або

іноземними мовами усно й письмово з метою використання їх для організації й управління освітнім процесом.

ПРН 5. Розуміє фундаментальні принципи буття людини, природи, суспільства; вміє зберігати й примножувати його моральні, наукові цінності і досягнення.

ПРН 8. Знає й розуміє систему мови і вміє застосовувати ці знання у професійній освітній діяльності.

4. Структура навчальної дисципліни.

Таблиця 2

Назви змістових модулів і тем	Усього	Лек.	Практ.	Інд.	Сам. роб.	Конс.	Форма контролю / Бали
	90	20	16		48	6	
Тема 1. Мовознавство – наука про мову. Предмет і об’єкт мовознавства. Завдання науки про мову. Розділи і аспекти мовознавства. Історія мовознавства як науки. Рівні мови та їх відображення в розділах мовознавства. Завдання курсу «Вступ до мовознавства».	8	2	1		4	1	ДС + ДБ + РК / 5
Тема 2. Сутність мови: її суспільні функції і внутрішній устрій. Людина та її мова. Своєрідність мови як суспільного явища. Критика ненаукових поглядів на мову як на явище біологічне, психічне та психофізичне. Мова і суспільство. Мова і мислення. Мова і мовлення. Мова в мовленнєвій діяльності.	8	2	1		4	1	ДС + ДБ + РК / 5
Тема 3. Мова як система знаків. Система та структура мови. Семіотика – наука про знаки і знакові системи.	9	2	2		4	1	ДС + ДБ + РК / 5

Типологія знаків. Система та її ознаки. Мовна система. Парадигматичні та синтагматичні відносини між одиницями системи. Мова і штучні знакові системи. Подібності та відмінності.							
Тема 4. Проблеми походження мов і діалектів. Основні теорії походження мови. Соціальна і територіальна диференціація мови. Процеси дивергенції і конвергенції мов. Поняття субстрата і суперстрата. Мовні контакти в різні історичні епохи і в сучасному світі. Поняття койне і лінгва франка. Основні підходи до класифікації мов. Генеалогічна класифікація мов та її методи. Морфологічна класифікація мов.	10	2	1		6	1	ДС + ДБ + РК / 5
Тема 5. Письмо: історія виникнення і розвитку. Визначення письма і причини його виникнення. Графема та її варіанти. Фонографія та ідеографія. Основні етапи історичного розвитку письма. Алфавіт, графіка і орфографія. Основні принципи орфографії. Транскрипція і транслітерація.	10	2	1		6	1	ДС + ДБ + РК / 5
Тема 6. Фонетика як лінгвістична дисципліна. Фонетичне членування мовленнєвого потоку. Комбінаторні та позиційні зміни звуків в потоці мовлення (асиміляція, дисиміляція, редукція) та їх наслідки. Основні поняття акустики: тони и шуми,	10	2	2		6		ДС + ДБ + РК / 5

висота, сила і тембр звука, тривалість. Звук мовлення як соціальний факт.							
Тема 7. Предмет лексикології та її основні проблеми. Слово як основна номінативна одиниця мови, його диференційні ознаки. Аспекти лексичного значення. Зміна значення слова. Типи синонімів. Типи метафор. Метафора і метонімія, різновиди метонімії. Типи омонімів. Полісемія слів та її відмінності від омонімії. Архаїзми та історизми, неологізми, запозичення.	11	2	2		6	1	ДС + ДБ + РК / 5
Тема 8. Проблеми фразеології. Лексикографія. Внутрішні критерії фразеологічності, запропоновані В.В.Виноградовим, його класифікація ФО. Семантичні властивості фразеологізмів (синонімія, антонімія, омонімія та полісемія). Граматичні властивості ФО. Лексикографія як наука про теорію і практику укладання словників.	8	2	2		4		ДС + ДБ + РК / 5
Тема 9. Граматична структура слова і питання словотворення. Місце граматики в мовознавстві. Теоретична і практична граматика. Розділи граматики. Граматичне значення слова. Граматична форма і граматичні категорії. Морфологія. Поняття морфеми, морфа. Класифікація морфем. Словозміна і словотворення. Частини мови.	8	2	2		4		ДС + ДБ + РК / 5

Тема 10. Граматика: синтаксис. Синтаксичні одиниці та їх функції. Словосполучення, речення. Класифікація словосполучень. Речення. Синтаксичні зв'язки, відношення, функції, засоби вираження. Актуальне членування речення.	8	2	2		4		ДС + ДБ + РК / 5
Разом	90	20	16		48	6	20
Види підсумкових робіт							Бал
Модульна контрольна робота							Т / 60
Усього	90	20	16		48	6	

6. Завдання для самостійного опрацювання.

Таблиця 3

Тема	Кількість годин		Питання для самостійного опрацювання
	денна форма	заочна форма	
Тема 1. Лінгвістичний аспект у вивченні звуків.	24		Фонема – мінімальна звукова одиниця, потенційно пов'язана зі смислом. Властивості фонери. Правило виділення фонери. Подвійне членування. Конститутивна, розпізнавальна і смислорозрізнявальна функції фонери. Варіювання фонери: обов'язкові варіанти (алофони), вільне і факультативне варіювання. Відношення фонери та її варіанта як відношення загального і одиничного. Дистрибуція фонери. Фонетична незалежність (автономність) фонери як прояв довільності мовленнєвого знаку. Диференціальні (релевантні) та інтегральні (іррелевантні) ознаки фонери.
Тема 2. Чергування фонем. Склад і складоподіл. Просодичні засоби.	24		Чергування звуків. Основні типи чергувань (фонетичні та історичні) та їх причини. Проблема складу в мовознавстві. Неможливість застосування функціональних

			методів для виділення складу. Основні теорії складоподілу і складкоутворення: сонорна теорія, динамічна і експіраторна теорії. Типи складів. Звукові зміни в потоці мовлення, пов'язані з особливостями складової структури. Складовий акцент, наголос, фразова інтонація. Наголос як виділення одного зі складів у складі слова (або синтагми) теми або іншими фонетичними засобами. Типи наголосів (складовий, словесний, фразовий), за акустико-артикуляторними характеристиками (динамічний, якісний, кількісний, музичний) і за місцем виділення. Просодія складу. Поняття тонів та їх типи. Інтонація, її функції і основні компоненти (мелодика, інтенсивність, темп, тембр і паузи). Взаємодія компонентів інтонації в передачі основних комунікативних значень.
Разом:	48		

IV. Політика оцінювання

Основні види роботи та принципи організації поточного та підсумкового оцінювання розкриті у відповідному Положенні ВНУ імені Лесі Українки(https://vnu.edu.ua/sites/default/files/2021-02/Polozhennia_potochne_pidsumkove_otsiniuvannia_znan.pdf).

Поточне оцінювання знань студентів здійснюється за п'ятибальною системою та включає оцінювання роботи студентів під час аудиторних занять за усні та письмові відповіді, виконання різних видів завдань, за участь у дискусіях і обговореннях. Всього за поточне оцінювання студенти можуть отримати 40 балів, максимальна кількість балів обчислюється як середнє арифметичне всіх балів за усні та письмові відповіді на аудиторних заняттях (від 0 до 5 балів), при цьому середній бал множимо на коефіцієнт 8.

- Оцінка “відмінно” відповідає 5 балам за усні та письмові відповіді на практичних заняттях, підготовку матеріалів до змістових модулів і ставиться за широкі й системні знання теоретичного й практичного матеріалу з теоретичного курсу.

- Оцінка “добре” відповідає 4 балам за усні та письмові відповіді на практичних заняттях, підготовку матеріалів до змістових модулів і ставиться за хороші знання теоретичного й практичного матеріалу з теоретичного курсу.

- Оцінка “задовільно” відповідає 3 балам за усні та письмові відповіді на практичних заняттях, підготовку матеріалів до змістових модулів і ставиться за базові знання теоретичного й практичного матеріалу з теоретичного курсу.

- Оцінка “незадовільно” відповідає 0-2 балам за усні та письмові відповіді на практичних заняттях, підготовку матеріалів до змістових модулів і ставиться у випадку невиконання практичних завдань та незнання теоретичного матеріалу з теоретичного курсу.

Політика викладача щодо студента.

Відвідування занять є обов’язковим. Підготовка до практичних занять має бути вчасною. Якщо студент був відсутній на занятті з поважної причини (участь у конференції та конкурсах, академічна мобільність, лікарняний листок, тощо), він може здати матеріал семінару викладачу в індивідуальному режимі (коли викладач має години консультації на кафедрі німецької філології) або на його електронну скриньку. Дедлайн до кожного пропущеного практичного заняття вважається надсилання виконаних завдань практичного заняття на електронну скриньку викладача до початку наступного практичного заняття або їх здавання на консультації викладачу. Лекційний матеріал не відпрацьовується, але передбачено, що студент опановує матеріал самостійно.

Студентам можуть бути зараховані результати навчання, отримані у формальній, неформальній та/або інформальній освіті (професійні курси/тренінги, громадянська освіта, онлайн-освіта, стажування). Процес зарахування врегульований Положенням про визнання результатів навчання, отриманих у формальній, неформальній та/або інформальній освіті ВНУ імені Лесі Українки (https://vnu.edu.ua/sites/default/files/2021-02/Polozhennia_%20vyznannia_rezultativ_navchannia_formalnoi.pdf).

Згідно встановленого порядку можуть бути визнаними результати навчання, які за тематикою, обсягом вивчення та змістом відповідають одному заліковому модулю в цілому (але не більше 6 кредитів за навчальний рік), так і його окремому змістовому модулю, темі (темам), які передбачені цим силабусом.

Політика щодо академічної мобільності.

Академічна мобільність здобувачів освіти регулюється відповідним Положенням про реалізацію права на академічну мобільність ВНУ імені Лесі Українки (https://vnu.edu.ua/sites/default/files/2021-02/Polozhennia_poriadok_realizatsii_prava_na_akademichnu_mobilnist.pdf).

Політика щодо академічної доброчесності.

Кодекс академічної доброчесності ВНУ імені Лесі Українки (<https://ra.vnu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/11/Kodeks-akademichnoyi-dobrochesnosti.pdf>) передбачає самостійну, чесну та відповідальну роботу студента над поставленими завданнями. Відповідальність за дотримання академічної доброчесності покладена як на викладачів, так і на здобувачів освіти, які в разі виявлення порушень академічної доброчесності несуть відповідальність. При вивченні курсу студент виконує такі види робіт: вивчення лекційного матеріалу, опрацювання матеріалу на семінарах, підготовку рефератів, написання модульних контрольних робіт та/або тематичних контрольних тестів. Викладач оцінює рівень знань студента за поточний і екзаменаційний контроль в балах, фіксує їх у журналі після

опанування кожного змістового модуля. Підсумкова оцінка за національною шкалою реєструється в заліковій відомості.

V. Підсумковий контроль

Сумарна кількість балів, яку студент отримує при засвоєнні курсу за 100-бальною шкалою, визначає його підсумкову оцінку, яка відповідає: зараховано (60-100) та не зараховано з необхідністю повторного складання (0-60). Підсумковий контроль здійснюється провідним викладачем та має на меті перевірку рівня знань студента під час виконання підсумкового тесту та усної відповіді. Максимальна кількість балів, яку студент може набрати за залік, становить 60 балів, по 30 балів за модульну контрольну роботу в кожному змістовому модулі. Якщо студент набрав мінімум 75 балів та погоджується з результатом, який він отримав за поточний контроль і написання модульних контрольних робіт, він має право не складати залік в усній формі. Максимальна кількість балів за екзаменаційний контроль дорівнює 60. Підсумковий екзаменаційний контроль передбачає написання контрольної роботи (30 балів) та усна відповідь (30 балів). Контрольна робота є тестовою. Студенти виконують тестову контрольну роботу після завершення змістового модуля. Відсутність студента на модульній контрольній роботі без поважної причини оцінюється у "0" балів. Повторне написання контрольної роботи можливе за умови, якщо студент був відсутній на контрольній роботі з поважної причини. Написання контрольної роботи відбувається в найкоротший термін, узгоджений з провідним викладачем. Відповідь вважається повною (30 балів), якщо студент повністю оволодів матеріалом, обізнаний з усіма поняттями і термінами навчального курсу і адекватно оперує ними під час відповідей на поставлені питання, а також посилається на наукові дослідження з навчальної дисципліни, ознайомлений зі спеціальною літературою; демонструє здатність аналізувати факти, аргументувати власні судження теоретичними і фактичними положеннями, підсумувати сказане висновками. Відповідь вважається недостатньо повною (20 балів) за умов непоганого володіння знаннями з навчального предмету. Відповідь студента має бути правильною і обґрунтованою. Студент повинен продемонструвати знання теоретичного матеріалу, навички самостійної навчально-пізнавальної діяльності, здатність викладати матеріал в певній логічній послідовності. Допускаються незначні помилки, які не впливають на загальне розуміння викладеного матеріалу. Відповідь вважається неповною (10 балів), якщо продемонстровані знання з предмету носять фрагментарний і поверхневий характер. Теоретичні і фактичні знання відтворюються репродуктивно, без глибокого осмислення, аналізу, порівняння, узагальнення. Студент обізнаний з літературними джерелами з навчальної дисципліни, але не може дати достатньо критичної їх оцінки; допускає суттєві помилки, які порушують логіку викладення матеріалу. Екзамен вважається нескладеним за умов неправильної або неповної відповіді, яка свідчить про нерозуміння поставленого завдання. Студент не володіє понятійно-категоріальним апаратом, не обізнаний з літературою з навчальної дисципліни і допускає грубі

помилки у викладенні матеріалу.

VI. Шкала оцінювання

Оцінка в балах за всі види навчальної діяльності	Оцінка
90 – 100	Відмінно
82 – 89	Дуже добре
75 – 81	Добре
67 – 74	Задовільно
60 – 66	Достатньо
1 – 59	Незадовільно

VII. Рекомендована література та інтернет-ресурси

Основний перелік:

1. Бацевич Ф. С. Філософія мови. Історія лінгвофілософських учень. К.: Академія, 2008. 240 с.
2. Бевзенко С. П. Історія українського мовознавства. Історія вивчення української мови: навч. посібник. К.: Вища шк., 1991. 232 с.
3. Бевзенко С. П. Вступ до мовознавства : короткий нарис : навч. посібник. К.: Вища шк., 2006. 144 с.
4. Вступ до мовознавства: Підручник за ред. І.О. Голубовської. К.: ВЦ «Академія», 2016.
5. Дорошенко С.І., Дудик П.С Вступ до мовознавства. – К., 1974.
6. Дрогомирецький П.П., Пена Л.І. Вступ до мовознавства: Навч.-методичний посібник. Івано-Франківськ: Фоліант, 2015.
7. Карпенко Ю. О. Вступ до мовознавства: підручник. 2-е вид., стер. К.: Академія, 2009. 336 с.
8. Ковалик І. І. Загальне мовознавство: Історія лінгвістичної думки: навч. посібник. К.: Вища школа, 1985. 216 с.
9. Кочерган М. П. Загальне мовознавство: підручник. 3-є вид. К.: Видавничий центр «Академія», 2010. 464 с.
10. Левицький А.Е., Сингаївська А.В., Славова Л.Л. Вступ до мовознавства: Навчальний посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. 104 с.
11. Селіванова О. О. Актуальні напрями сучасної лінгвістики: аналітичний огляд : навч. посібник. К. : Фітосоціоцентр, 1999. 148 с.
12. Семчинський С. В. Загальне мовознавство: підручник. К.: «ОКО», 1996. 413 с.
13. Ющук І.П. Вступ до мовознавства: Навч. посібник. К.: Рута, 2000.

Додатковий перелік:

1. Бацевич Ф. С., Сваричевська Л. Ю. Тестові завдання до курсу «Вступ до мовознавства». Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2004.
2. Брайчевський М. Походження слов'янської писемності. К., 1998.
3. Булаховський Л.А. Нариси з загального мовознавства: Серія друга. Вибр. праці: в 5-ти т. К., 1975. Т. I.
4. Гонтарук Л.В. Науково-методичні рекомендації до «Вступу до мовознавства». Львів, 2015.
5. Доленко М.Т. Вступ до мовознавства: Збірник вправ і завдань. К., 1975.
6. Донець Л.С, Мацько Л.І. Вступ до мовознавства: Практикум. К., 1989.
7. Дорошенко С. І. Загальне мовознавство: навч. посібник. К.: Центр навчальної літератури, 2006. 288 с.

8. Кочерган М.П. Загальне мовознавство: Підручник. К.: Видавничий центр «Академія», 2006.
9. Потапенко О.І. Цікаве мовознавство. Біла Церква, 1996.
10. Царук О. Українська мова серед інших слов'янських: етнологічні та граматичні параметри. – Дніпропетровськ,

Словники, енциклопедії:

1. Ганич Д.І., Олійник І.С. Словник лінгвістичних термінів. К., 1985.
2. Кротевич Є.В., Родзевич Н.С. Словник лінгвістичних термінів. К., 1957.
3. Левицький Ю.М. Мови світу: енциклопедичний довідник. Львів, 1998.
4. Селіванова О.О. Лінгвістична енциклопедія. Полтава: Довкілля-К, 2010.
5. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. Полтава: Довкілля-К, 2006.
6. Українська мова: енциклопедія НАН України, Ін-т мовознав. ім.О.О.Потебні, Ін-т укр. мови; редкол.: В. М. Русанівський [та ін.]. Вид. 2-ге, випр. і допов. Київ: Вид-во “Українська енциклопедія” ім.М.П.Бажана, 2004.
7. Штерн І.Б. Вибрані топіки та лексикон сучасної лінгвістики: енциклопедичний словник. К.: АтрЕк, 1998.